

Sygn. akt II UK 18/19

POSTANOWIENIE

Dnia 30 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z wniosku M. L.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w E.
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 30 stycznia 2020 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 12 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 12 września 2018 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w E. z 31 października 2017 r. i oddalił odwołanie M. L. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E., stwierdzającej, że odwołująca nie podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym od 1 marca 2014 r. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą. Potwierdził prawidłowość decyzji pozwanego, przyjmując w konkluzji uzasadnienia, że podjęte przez odwołującą działania w postaci wynajęcia lokalu, zaksięgowania faktur kosztowych i dokumentów wewnętrznych, wydrukowania cennika i ulotek, czy zawarcia umowy z biurem księgowym miały jedynie upozorować prowadzenie działalności gospodarczej, rzeczywistym zaś motywem zarejestrowania przez ubezpieczoną działalności gospodarczej była chęć uzyskania wysokich świadczeń z ubezpieczenia chorobowego w związku ze stanem ciąży. Skoro okoliczności

ustalone w sprawie nie potwierdzają faktycznego prowadzenia przez ubezpieczoną działalności gospodarczej w rozumieniu art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, to na gruncie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie zostały zrealizowane przesłanki objęcia M. L. ubezpieczeniem społecznym.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c.

Istotne zagadnienie prawne ujęto w pytaniu: Czy w świetle art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 12 ust. 1, art. 11 ust. 2 art. 13 pkt 4, art. 14 ust. 1, art. 36 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych dopuszczalne jest uznanie, że osoba wykonująca działalność gospodarczą (zarobkową) nie podlega ubezpieczeniom społecznym ze względu na ocenę, iż jej działania nie są wystarczająco (w ocenie organu) nakierowane na osiągnięcie zysku a spodziewane korzyści możliwe do uzyskania z ubezpieczenia społecznego są wyższe od osiąganych w ramach prowadzonej działalności dochodów? W uzasadnieniu podano, że przyjęte przez Sąd Apelacyjny stanowisko opiera się na ustaleniu, że spodziewane korzyści możliwe do uzyskania przez skarżącą z systemu ubezpieczeń społecznych przewyższają osiągnięte lub możliwe do osiągnięcia przez nią dochody. Sąd pominął jednak fakt, iż żaden z przepisów nie odnosił - w okresie istotnym dla sprawy - możliwości czerpania korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych od wysokości osiąganych dochodów. W konsekwencji konieczne jest ustalenie czy dopuszczalne jest przyjmowanie takiego rozumienia przepisów, które pozwala na odmowę uznania aktywności podmiotu za działalność gospodarczą w przypadku nieosiągania wystarczających (w ocenie organu) dochodów.

Oczywista zasadność skargi kasacyjnej wynika z faktu, że z dokonanych ustaleń w zakresie stanu faktycznego (który nie może być kwestionowany w skardze kasacyjnej) wynika, że działalność skarżącej spełnia wymagania przepisów tak definiujących działalność gospodarczą, jak i wskazujących na podleganie ubezpieczeniom społecznym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (wyżej *in extenso*) nie przedstawia zasadnej podstawy przysądu i dlatego nie został uwzględniony.

Istotne zagadnienie prawne nie spełnia się z przyczyn metodycznych i merytorycznych. Punktem wyjścia, jest sytuacja osoby wykonującej działalność gospodarczą (zarobkową). Tymczasem w sprawie nie ustalono iżby skarżąca wykonywała działalność gospodarczą (zarobkową) w rozumieniu art. 2 ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Istotne zagadnienie prawne nie może być oderwane od sprawy (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Ustalenia stanu faktycznego dotyczące braku tak rozumianej działalności gospodarczej, na których oparto zaskarżony wyrok, wiążą również na etapie przysądu (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Po wtóre, istotne zagadnienie prawne nie może być redukowane do oceny stosowania prawa w konkretnej sprawie (a takie jest ogólne uzasadnienie wniosku). Przedmiotem zainteresowania pierwszej podstawy przysądu jest problem uniwersalny, o niemałej randze jurydycznej (istotnej) dla dziedziny lub systemu prawa, opracowany na podstawie analizy prawa, orzecznictwa, a nawet doktryny, po której to wpierw sam skarżący może stwierdzić, że istotne zagadnienie prawne rzeczywiście występuje i dlatego powinno być rozpoznane przez Sąd Najwyższy. Brak jest tego we wniosku. Sformułowana kwestia nie jest nowa. Można jej przypisać już niemałe orzecznictwo, które reprezentują choćby ostatnie wyroki Sądu Najwyższego z następującymi tezami:

- „Rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej przez kobietę w zaawansowanej ciąży nie wyklucza zorganizowania, ciągłości i zarobkowego charakteru tej działalności, jeżeli była ona faktycznie podjęta i wykonywana” (wyrok z 27 listopada 2018 r., I UK 320/17);

- „Rozpoczęcie działalności gospodarczej z zamiarem uzyskania wysokich świadczeń z ubezpieczenia chorobowego w stanie ciąży, przy przychodzie niższym niż składki na ubezpieczenie społeczne, nie wyklucza kontroli zgłoszonej podstawy wymiaru składek (wyrok z 17 października 2018 r., II UK 301/17). W uzasadnieniu argumentuje się m.in., że wykracza bowiem poza normalne granice ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej sytuacja stale skrajnie nieprawidłowa.

Polega ona na rozpoczynaniu i utrzymywaniu przez rejestrującego działalność gospodarczą stanu, w którym możliwe do osiągnięcia dochody są

znikome w relacji do ponoszonych kosztów. Wola i świadomość mają wówczas znaczenie, bo same dowodzą, że rejestrujący działalność co najmniej godzi się na taką sytuację. Powstaje jednak pytanie w jakim celu, skoro tak prowadzona (utrzymywana) działalność od początku jest weryfikowana przez konsumentów oferowanych usług (rynek). Działalność gospodarcza powinna mieć charakter zarobkowy. Wykonywanie działalności z reguły (definicji) polega na powtarzalności podjętych działań, które podporządkowane są regułom zysku i opłacalności. Ubezpieczenia społeczne są wówczas jedynie pochodną takiej działalności (pracy), dlatego założeniem wyjściowym rejestrowanej działalności gospodarczej nie powinno być tylko uzyskanie wysokich zasiłków z ubezpieczenia chorobowego (...). Występuje nierównowaga systemowa, gdy przy niskim przychodzie zgłoszenie wysokiej podstawy składek ma na celu uzyskiwanie wielokrotnie wyższych świadczeń z ubezpieczenia społecznego (zasiłku chorobowego, zasiłku macierzyńskiego) kosztem innych ubezpieczonych i wbrew zasadzie solidaryzmu systemu ubezpieczeń społecznych” (wskazane wyżej wyroki Sądu Najwyższego: z 5 września 2018 r., I UK 208/17 i z 21 września 2017 r., I UK 366/16 a także z 13 września 2016 r., I UK 455/15; z 5 kwietnia 2016 r., I UK 196/15; z 30 października 2018 r., I UK 277/17).

Ubezpieczenie społeczne nie jest celem głównym działalności gospodarczej. Celem tym jest zarobek, czyli dochód pokrywający w pełni koszty działalności, w tym ubezpieczenia społecznego, a ponadto wystarczający na utrzymanie oraz rozwój przedsiębiorcy (wyrok z 17 października 2018 r., II UK 302/17). W uzasadnieniu stwierdza się m.in., że nie można zgodzić się z argumentacją, która zakłada zakaz weryfikacji działalności gospodarczej ze względu na uprawnienie do zgłoszenia wysokiej składki. Otóż uchwała Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10 nie zamyka problemu. Dotyczyła sytuacji wynikającej z utrwalonego już tytułu ubezpieczenia i uprawnienia do określenia podstawy wymiaru składek w maksymalnej wysokości. Inna sytuacja występuje, gdy działalność gospodarcza jest rozpoczynana i główną intencją jej zgłoszenia i prowadzenia jest wskazanie od razu wysokiej podstawy wymiaru składek z zamiarem uzyskania wysokich świadczeń, choć uzyskiwany przychód z działalności jest znacznie niższy niż składki na ubezpieczenia i już tylko z tej przyczyny koszty działalności są znacznie wyższe niż

przychody. Wówczas już tylko to może świadczyć o instrumentalnym działaniu w celu zdobycia świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Tymczasem ubezpieczenie społeczne nie jest celem głównym działalności gospodarczej. Celem tym jest zarobek, czyli dochód pokrywający w pełni koszty działalności, w tym ubezpieczenia społecznego, a ponadto wystarczający na utrzymanie i rozwój przedsiębiorcy.

W wyroku Sądu Najwyższego II UK 366/16 z 21 września 2017 r. przyjęto, że nie stanowi tytułu ubezpieczenia społecznego z art. 6 ust. 1 pkt 5 u.s.u.s. zarejestrowanie działalności gospodarczej (korepetycji) w ostatnich miesiącach ciąży, połączone z celowym opłacaniem maksymalnych składek na ubezpieczenia społeczne dla uzyskania świadczeń z tego ubezpieczenia w związku ze spodziewaną niezdolnością do pracy, liczonych od wysokiej podstawy wymiaru składek, w sytuacji gdy dochody w ogóle nie wystarczają na wysokie składki, czyli gdy profitem takiego zachowania ma być wykorzystanie systemu ubezpieczeń społecznych wbrew zasadzie solidaryzmu ubezpieczonych.

Podkreślić należy, że organ rentowy może zakwestionować tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym. Orzecznictwo potwierdza, że stan ciąży sam w sobie nie wyklucza ciągłości podjętej działalności, natomiast braku cechy ciągłości działalności gospodarczej można dopatrzyć się w przypadku, gdy od początku wysoce wątpliwe będzie rozpoczęcie i prowadzenie działalności, a tę wątpliwość można wywieść ze stanu zdrowia osoby zgłaszającej się do ubezpieczenia społecznego, a przede wszystkim jej świadomości co do niemożliwości prowadzenia działalności (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 13 września 2016 r., I UK 455/15 i z 10 maja 2017 r., I UK 184/16).

Powyższe orzeczenia potwierdzają negatywną ocenę wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej, bowiem skarżąca poprzestała na lakonicznym uzasadnieniu pierwszej podstawy przedsądu. Natomiast istotne zagadnienie prawne powinno mieć przede wszystkim zakotwiczone w prawie, które otwierałoby analizę czy taka podstawa przedsądu występuje w sprawie.

Wniosek nie wykazuje również oczywistej zasadności skarg kasacyjnej. Skarżąca nie może domagać się takiego stwierdzenia, gdyż jak sama zauważyła ustalony stan faktyczny nie może być kwestionowany, a to oznacza, że nie można

uznać, że prowadziła działalność gospodarczą, która stanowiła tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym. Sąd Apelacyjny dokonał ustaleń faktycznych i rozstrzygnął, że nie było działalności gospodarczej w znaczeniu faktycznym i prawnym. Skarżąca we wniosku nie podważa tego rozstrzygnięcia. Brak jest we wniosku zarzutów naruszenia jakiegokolwiek przepisu prawa. Skoro punktem odniesienia dla zarzutów podstaw kasacyjnych są przepisy prawa (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.), to tym bardziej aktualne jest wymaganie wykazania ich naruszenia w szczególnej podstawie przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Na etapie przedsądu nie rozpoznaje się podstaw kasacyjnych. Podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania. Oznacza to, że nie zastępują podstawy przedsądu ani jej uzasadnienia.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).